

T.C. ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BÖLÜMÜ

V. ULUSAL ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAŞAYAN YAZARLAR SEMPOZYUM DİZİSİ

09 – 11 Mayıs 2012

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATINDA AYTÜL AKAL SEMPOZYUMU

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN-Doç. Dr. Medine SİVRİ

Öğr. Gör. Zeynep ÇİFTÇİ-Arş. Gör. Betül Havva YILMAZ

**V. ULUSAL ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI
YAŞAYAN YAZARLAR SEMPOZYUM DİZİSİ:
ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATINDA
AYTÜL AKAL SEMPOZYUMU
9-11 MAYIS 2012**

© 2013, Tudem Yayın Grubu • 1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

Baskı ve Cilt: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
0 312 284 18 14

Birinci Basım: Ekim 2013 (2000 adet)

ISBN: 978-975-587-201-8

Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 26886

Tüm hakları saklıdır.

Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

UÇANBALIK, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A. Ş.'nin
tescilli markasıdır.

www.ucanbalik.com.tr

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BÖLÜMÜ

**V. ULUSAL ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI
YAŞAYAN YAZARLAR SEMPOZYUM DİZİSİ:
ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATINDA
AYTÜL AKAL SEMPOZYUMU
9-11 MAYIS 2012**

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN – Doç. Dr. Medine SİVRİ
Öğr. Gör. Zeynep ÇİFTÇİ – Arş. Gör. Betül Havva YILMAZ

MAYIS – 2012
ESKİŞEHİR

BİLDİRİLER

AYTÜL AKAL

Büyüyünce yazar ya da şair olmak, Akal'ın çocukluk düşüydü. İzmir Amerikan Koleji'nden mezun oldu ve 1973 yılından sonra, Hayat Mecmuası'nda yazmaya başladı. Öyküleri, masalları, şiirleri, birçok dergi ve gazetelerde yayımlandı. Aynı süreçte köşe yazıları yazdı, röportajlar yaptı. 1982 yılında şiirlerini topladığı ilk kitabı "Kent Duygusu"ndan sonra, 1991'de masallarını topladığı ilk çocuk kitabı "Geceyi Sevmeyen Çocuk" yayımlandı. Aytül Akal, o tarihten sonra çocukların büyüdüğü dünyasına dalarak, yalnızca çocuklar ve gençler için yazmaya başladı. 1991'den bu yana konferanslar vererek, kitaplarını imzalayarak, çocuklarda okuma kültürünün yerleşmesine katkı vermeye çalışıyor. Aynı zamanda sosyal projeler geliştirip gerçekleştiriyor, çocukların kişilik gelişimi ve kendilerini tanımaları konusunda çalışmalar yapıyor. Öykü, masal, şiir, oyun, roman olmak üzere, yayımlanmış yüzün üstündeki kitabından 32'si, Almanca, İngilizce, Arapça, İspanyolca, Farsça, Azerice ve Bulgarcaya çevrilerek yurt dışında yayımlandı. Aytül Akal 25 kitapla, TEDA Projesi kapsamında Türkiye'den kitapları çevrilen çocuk kitapları yazarları arasında birinci sıradadır.

ISBN: 978-975-587-201-8

9 789755 872018

www.ucanbalik.com.tr

AYTÜL AKAL’IN “BABAM DUYMASIN” ADLI ÖYKÜSÜNDEKİ ÇATIŞMA YAPISININ ÇOCUĞA GÖRELİĞİ

V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu (9-11 Mayıs 2012) Bildiri Kitabı (Yayın aşamasında)

Yrd. Doç. Dr. Ömer SOLAK

SÜ Mesleki Eğitim Fakültesi Öğretim üyesi

ÖZET

Çocuk edebiyatı alanına giren anlatılarda olay örgüsün en önemli unsurlarından biri olan çatışma, kurgusal metnin okunurluğunu da sağlar. Çocukların edebi niteliği de olan kurgu ile özdeşim kurabilmesi için zaman, mekân, şahıs gibi anlatı bileşenleri kadar, çatışmayı da ilginç ve kendine yakın bulması gerekir. Olay akışında belirli bir gerilim de oluşturan çatışma, öykü gibi hacimsiz anlatılarda genelde bir tanedir. Bu çalışmada Aytül Akal’ın *Babam Duymasın* adlı kitabındaki öyküler, kurgusal çatışma eksenleri bakımından ele alınmıştır. Çocuk-yetişkin çatışmalarının niteliğini incelemek, bu çatışmaların çocuğa görelik ilkesine uygun olup olmadığını belirlemektir.

Anahtar kelimeler: çatışma, olay örgüsü, çocuğa görelik, Aytül Akal

0. GİRİŞ

Öykü, çocuğa okumayı sevdiren edebî metinlerden biridir. Okuma yoluyla kurulan bu ilişki, çocuğu yaşam boyu etkiler. Bu durum, araştırmacıların dikkatini çekmiş; öykü üzerine yapılan incelemeler birçok bilimsel araştırmanın konusu olmuştur. Bu çalışmada, yazar Aytül Akal’ın *Babam Duymasın* adlı öykü kitabına adını veren öyküsünden yola çıkarak **çocuk anlatısında çatışma** konusu ele alınmıştır.¹ Çocuk anlatılarında olay örgüsünü işleyen çok sayıda tez ve makale düzeyindeki çalışma bulunmasına rağmen; Türkiye’de çocuk öykülerinde çatışma konusunu ele alan oldukça sınırlı bir akademik araştırma birikimi bulunduğu söylenebilir.²

Çalışmanın **amacı**, söz konusu eserde karakterlerin çevrelerini kuşatan dünyayla hangi konularda çatıştıklarını, bu çatışma(lar)ın kim tarafından ve nasıl çözümlendiğini, yazarın gerçek dünyayı çocuk için yazılmış bir kurgusal eserde nasıl temsil ettiğini ve bu temsili çatışmaların çocuğa göreliğini incelemektir.

Hemen bütün kurgusal olan veya olmayan anlatılarda önemli bir olay örgüsü bileşeni olarak bulunan çatışma, gerçek dünyadaki ilişkiler dünyasında zaman zaman ortaya çıkan bir durumun kurgusal dünyadaki temsidir. Bu itibarla çocuklar için yazılmış veya çocukların okuma literatüründe bulunan eserlerde çatışmaların ve çözümlenmesinin yer alışı çocuk edebiyatının çok temel bir ölçütü olan “çocuğa görelik” açısından önem arz eder.

Bu çalışmada, Donna Norton’un, Kathleen Horning ve Barbara Kiefer’in çocuk anlatılarında çatışma yapısına yönelik önerilerinden hareketle Aytül Akal’ın söz konusu öyküsündeki çatışma yapısı incelenecektir.

1. Çatışma

1.1. Çocuğun Hayatında Çatışma

¹ AKAL, Aytül; (2005) *Babam Duymasın*, İstanbul: Uçanbalık yay., 4. bs.

² ASLAN; Canan; (2006), “Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 39, S. 2, ss. 193-216

İnsanlar arasındaki iletişim kaynaklı çatışmaların nedeni gereksinimlerdir. İletişimin niteliğinde önemli olan güdüler, davranışları da yönlendirir. Güdüler etkisiyle çatışmalara girebileceği gibi gereksinimler engellendiğinde saldırgan olunabilir.³

Benzer nedenler -daha az karmaşık bir gerekçe ve ihtiyaç dizgesi ile de olsa- çocukların ilişkilerinde ve yaşadıkları çatışmalarda da belirgindir. Çocuklar da kimi zaman ihtiyaç ve beklentilerinin önündeki engellerle çatışırlar. Yetişkinle çocuk arasında bir zıtlık olduğunu söyleyen Montessori, ikisi arasındaki sürüp giden ilan edilmemiş mücadelede çocuğun sınırlanan ve maruz kalan taraf olduğunu söyler. “Yaşama coşkusu”, bazen haklı bazen haksız gerekçelerle sürekli yetişkinlerce sınırlandırılan çocuk, ileride sağlıklı psikolojik ve sosyal bir yaşam için ihtiyaç duyduğu neşeyi ve keyfi de eksik alacaktır hayattan.⁴

Kaldı ki çocuğun yetişkinlere göre sınırlı fiziksel ve sosyal çevresinde zaman zaman çatışma yaşadığı tek figür yetişkinler de değildir. Yetişkinlerin dünyasında tanımaya çalıştığı cihazlar, uygunsuz fiziksel ortam, yaşlıları ile sık sık irili ufaklı gerilimlere gebe ilişki dünyası onun olası çatışma kaynakları olarak durmaktadır.

1.2. Anlatıda Çatışma

Bir anlatıda çatışma, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi iki karakter veya gücün hedefleri arasındaki uyumsuzluk neticesi ortaya çıkar. Doğası gereği durağan olmayan çatışma, çoğu zaman taraflardan bir tarafın kazanıp, diğerinin kaybettiği dinamik bir süreçtir. Ne var ki bu kararsız durum, okurun ilgisini ayakta tuttuğu için kurgusal türlerde çoğu kez arzu edilen çok önemli bir anlatı bileşenidir. Antik Yunan trajedilerinden beri mitik aslı karakter olan protagonist (kahraman) ile onun karşıt değeri olan diğer aslı karakter antagonist (hain) arasındaki ilişkinin doğasında bulunur. Tragedyalarda bu iki kişi veya onların etrafındaki güç ilişkilerinin arasındaki sonucu tahmin edilemez rekabet birincinin lehine yüceltici bir etkiyle sonuçlanmalıdır. Aristo’ya göre bu iki merkezi gücün mücadelesini tanımlayan “agon”, merakı canlı tutmak için bir anlatıda mutlaka gereklidir.

Yazar ve eleştirmen Arthur T. Quiller-Couch’un ilk kez 1) kişi-kişi, 2) kişi-toplum, 3) kişi-doğa, 4) kişi-doğaüstü güç, 5) kişi-kadın, 6) ortada yakalanmış kişi ve 7) kişinin kendisiyle çatışması şeklindeki tasnif girişiminden sonra bu listeye kurgu literatüründe farklı eleştirmenler tarafından pek çok farklı çatışma türü daha ilave edilmiştir.⁵ Ayrıca sayısı altmışlara varan bu kurgusal çatışma çeşitlerini veya alanlarını kendi içinde içsel, dışsal veya ilişkisel gibi adlarla gruplandırma girişimleri de olmuştur.⁶

1.3. Çocuk Anlatılarında Olay Örgüsü ve Çatışma

Nitelikli çocuk anlatılarında sadece dış yapı özellikleri değil, konu, izlek(tema), karakterler, dil ve anlatım, ileti ve çevre ise içerikle ilgili öğeler de önemsenmelidir. İnsan ilişkilerinde kimi nedenlerle yaşanan çatışmalar, işlevlerinden biri anlaşmazlıklara, toplumsal çelişki ve uyumsuzluklara çözüm yolları önermek olan edebi çocuk kitaplarında yer almalıdır.

Çocuk edebiyatında, okurun metnin çekim alanına girmesinde, olayları sürükleyen çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. Çocuk merkezli düşünceyle yola çıkan çocuk edebiyatının temel kaygısı çocuğa görelilik olmalıdır.

Sevilen bir hikâye anlatmak istediklerinde çocuklar genellikle olay örgüsünü veya aksiyon planını yeniden kurgularlar. İlgilerinin sürekli olması için iyi bir olay örgüsü, yeterli eylem, heyecan, gerilim ve çatışmaya sahip olan bir kitap isterler. İyi bir olay örgüsü çocukların eyleme katılmalarına, gelişen çatışmaya ortak olmalarına, ortaya çıktığında düğüm noktasını fark edebilmelerine ve tatmin edici bir sona tepki vermelerine olanak sağlayabilmelidir. Çocukların çatışmaya dair beklentisi ve aldıkları edebi haz da yaşlarına göre değişecektir. Küçük çocuklar günlük olaylarla ilgili basit kurgulardan tatmin olabilecek iken, daha olgun olanlar çok daha karmaşık kurgular isterler.

Doğal olarak akan bir eylemlere dayanan bir olay örgüsünü takip etmek, kıvrıla kıvrıla ilerleyen bir patikayı takip etmek gibidir çoğu zaman. Eğer olay örgüsü başarılı geliştirilmişse kitabı bitirmeden bırakmak çok zordur. Ancak olay örgüsü başarısız ise kitap ilgiyi ayakta tutmayı başaramadığı gibi hikâyesi olması gerektiğinden çok önce biten bir erken tahmin edilebilirlikten de kurtulamayacaktır. Yazarın aksiyonu ayakta tutma çabası çocukların o eserden aldığı zevke de katkı sağlayacaktır.

³ DÖKMEN, Üstün (2004) *İletişim Çatışmaları ve Empati*. (25. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık. s. 82-105

⁴ TOPBAŞ, Erman (2004) Montessori Yöntemi ile Çocuk Eğitimi. Ankara: Tekaç Eylül Yayıncılık., s. 28

⁵ POLTI, Georges; (1977) *Thirty-Six Dramatic Situations*, Writer Publication; SCHMIDT, Victoria L.; (2011) *In Story Structure Architect*, F&W Media: Inc

⁶ DAI, James. “Story Charts Theory”. (29.11.2011) http://www.tnellen.com/cybereng/lit_terms/conflict.html

Okurlar, uygun bir yolla karakterleri ve olayı tanıtan iyi bir başlangıç; çatışmayı geliştiren ve fark edilmesi kolay bir düğüm (orta bölüm) ve münasip bir final isterler. Eğer bu bileşenlerden biri eksikse, çocuklar kitabı hiç de tatmin edici olmayan bir vakit kaybı olarak değerlendireceklerdir. Yazarlar, inandırıcı bir olay örgüsü için pek çok farklı yaklaşımdan birini seçebilirler. Ancak çocuk anlatılarında olaylar, genellikle kronolojik sırada gerçekleşir. Olay örgüsü, ilk meydana geleni başta, ikincisini ondan sonra gelecek şekilde... sıralanır. Bu kronolojik akışın alınılmasını güçlendirmek için de resimler ve illüstrasyonlar gibi anlatıma yardımcı olacak öğelerden yararlanabilir.⁷

Bir hikâyede heyecan, ana karakter çatışmanın üstesinden gelmek istediğinde ortaya çıkar. Çatışma, anlatıda olay örgüsünün daimi kaynağıdır. Öte yandan küçük çocuklar için yazılmış kurgularda ekseriyetle tek anlatı eksenini taşıyan bir adet çatışma yer alırken, olgun çocuklara hitabeden kurgularda pek çok farklı çatışma durumu tek bir olay örgüsünde yer alabilir. Rebecca J. Lukens'e göre, çocuk anlatılarında kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-doğa, kişi-kendisi ile şeklinde dört temel çatışma bulunur.⁸

Kişi-kişi: Bir kişinin başka bir kişiyle olan çatışması küçük çocukların hoşlandığı bir çatışma türüdür. İnsan-insan, insan-hayvan veya hayvan-hayvan arasındaki çatışmalarda çocuklar, özdeşim kurdukları insan veya hayvan karaktere bağlı aksiyonu ve bu aksiyon içindeki çatışmaları merakla takip ederler. Karakterin olası hazin akıbeti gerilimi arttırırken, onun her seferinde kıl payı kurtuluşu ile onun hesabına bir rahatlama yaşanır ve ona karşı bir sempati duyulur.

Kişi-toplum: Ana karakterin eylem, istek ve değerleri etrafını kuşatan toplumdan farklılaştığında da ikisi arasında bir çatışma gelişir. Bu toplum, kendilerinden farklı olan çocuklara karşı oldukça hoşgörüsüz olan bir grup çocuktan da oluşabilir. Yazar mağdur çocukların "onlar" olarak gördüğü topluma bakışları, duyguları ve sıkıntılarını anlatarak okur ile çocuk karakter arasında bir empati geliştirmeye çalışır. Öte yandan çocuk kitapları bazen kişi-toplum çatışması dolayımından ırk, din ve fiziksel karakteristik olarak etraflarındaki çoğunluktan farklı olmanın sonuçlarını betimlerler. Böylesi kitaplardaki kişi-toplum çatışması çocuk okurun çevresinde o güne dek dikkat etmediği bir takım acılara ve haksızlıklara yönelik bir farkındalık geliştirmesini sağlar. Yazarlar bu noktada inandırıcılığı sağlamak için sosyal detaylar ve değerleri de başarıyla kullanırlar.

Kişi-doğa: Doğa –bir toplum veya başka bir kişi değil- pek çok önemli kitapta bir antagonist olarak yer almıştır. Ne zaman ki bir yazar, tamamen bir doğal çevreyi tasvir etmeye başlar, okurlar da dolaylı olarak doğanın sert koşullarının hüküm sürdüğü bir dünyaya yolculuk ederler. Bu hikâyelerde kahraman bir taraftan görünen düşman olarak sunulan doğaya karşı mücadele ederken; bir taraftan da kendi kendisi ile bir mücadele halindedir. Doğaya karşı kazanılan her küçük zafer, karakteri amacına biraz daha yaklaştırırken aynı zamanda kendi içsel korkularını yenmesine, zayıf ve güçlü yanlarını keşfetmesine yardımcı olur.

Kişi kendisiyle: Bu tarz çatışmalar genellikle ana karakter tarafından kişi-kişi, kişi-toplum veya kişi-doğa gibi başka tür çatışmalarla beraber yaşanır. Bu iç çatışma, kişisel bir gelişme ve olgunlaşma da sağladığından asli karakterin inandırıcı ve dinamik bir kişilik olarak okurun gözünde tebarüz etmesine katkı yapar. Onun yaşadığı bilinçsizlikten bilinçliliğe geçiş hali, olaylar ve eylemler arasında güçlü neden-sonuç ilgileri ile gerekçelendirilirse; bu inandırıcılık süreci daha da güçlenecektir. Ne var ki çocuk anlatılarında çok az ana karakter, bu tarz bir bilinçlenmeden nasiplenir. Öyle ki korku ve çekincelerinin üstesinden gelerek olgunlaşan çocuklar, başarılı bir empati imkanı ve rol model olabilme fırsatı sunabilirler. Aileden ve arkadaş çevresinden gelen problemlerle mücadele etme ve bunlara kendilerince çözüm bulma, çocuk karakterlerin yazarlar tarafından yüzleştikleri popüler bir kurgusal malzeme ise de onların kişiliğinde yaşanan gelişme ve değişmeyi yansıtmaya çabası aynı oranda popüler değildir.

Başarılı olay örgüleri tesadüflere ve entrikalara yaslanmaz. Onların küçük okurlar için güvenilirliğinin nedeni çocukların gerçek yaşamından ilham almış olmalarıdır. İnandırıcılık çocuk anlatılarında en önemli kriterlerden biridir. Yetişkinler için yazan yazarların çoğu ilgi yaratmak için sıklıkla duygusal çatışmalara güvende de; çocuklar için yazanlar, karakterlerinin problemlerin üstesinden gelme yollarına odaklanırlar.

1.4. Çocuk Anlatılarında Olay Örgüsü ve Çatışmanın Çocuğa Göreliliğini Değerlendirme Kriterleri

⁷ Çok güçlü ve açık kronolojik olay dizgesi daha çok bir araya getirilmiş halk hikâyelerinde bulunur. Karakterler ve aksiyonlar ardışık olarak birbirleri ile ilişkililerdir ve her birinden yeni bir olay veya karakter devreye girdiğinde tekrar söz edilir. Toplu ve ardışık aksiyon en son olayı başta söyleyerek tersten de geliştirilebilir. Biyografi yazarları yaşam olaylarını sunmak için kronolojik sırayı kullanırlar.

⁸ LUKENS, Rebecca J., A Critical Handbook of Children's Literature (6th Edition), Boston: Allyn & Bacon, s. 70-80

Donna Norton,⁹ bir çocuk anlatısının seçimine yönelik belirlediği kriterleri “*Bir Kitabı Değerlendirirken Kendi Kendime Sormam Gerekenler*” başlığı altında 14 madde halinde sıralar. Bu ölçütlerin anlatının çatışma yapısı ile ilgili olanları şöyle sıralanabilir:

- 1) Hikâye gerçekten olmuş hissi uyandırıyor mu? Olay örgüsü inandırıcı mı?
 - 2) Hikâyenin düğüm noktası doğal mı?
 - 3) Karakter hikâye içerisinde gelişiyor mu? Karakterin birden fazla cephesini öğreniyor muyum; güçlü ya da zayıf yönleri sahip mi?
 - 4) Yazar hikâyede ne anlatmak istiyor? Tema estetik ve edebi bir değer taşıyor mu?
- Kathleen Horning¹⁰ ise bir çocuk anlatısında olay örgüsü ve çatışma ile ilgili olarak şu esasları önerir:
- 1) Hikâye kronolojik, geri-dönüş veya farklı karakterlerin bakış açısından anlatma gibi ne çeşit bir anlatısal sıra takip etmektedir? Çocuk okur için takibi kolay mıdır?
 - 2) Bölümlemeli, gelişimsel veya paralel ne çeşit bir olay örgüsü yapısı tercih edilmiştir ve bu hikâyeye ve hedef okura uygun mudur?
 - 3) Çatışma nasıl çözümlenmektedir? Çözüm inandırıcı mı?
- Çocuk anlatılarında olay örüsü ve çatışma konusunda bir başka çözümleme kriteri ise Barbara Kiefer (2010) tarafından şu şekilde verilir:¹¹
- 1) Kitap iyi bir hikâye anlatıyor mu?
 - 2) Çocuklar bundan hoşlanacaklar mı?
 - 3) Aksiyon var mı? Hikâye hareket içinde mi?
 - 4) Olay örgüsü orijinal ve taze mi? Olaylar için bir hazırlık var mı? Olayların mantıklı ve ardışık bir gerçekleşme silsilesi var mı?
 - 5) Kolaylıkla belirlenebilen bir düğüm var mı?
 - 6) Olay örgüsü başarılı inşa edilmiş mi?

2. “Babam Duymasın” Adlı Öykünün Çatışma Yapısının “Çocuğa Görelik” Açısından Değerlendirilmesi

2.1. Olay Örgüsü

Aytül Akal, *Babam Duymasın* adlı kitabında tüm öyküleri birbiriyle ilişkilendirerek genel kurgunun belirli bir ahenk içerisinde akışını sağlar. Her öykünün kahramanı ilkokulun çeşitli kademelerindeki çocuklar olan kitapta, okul döneminde yaşananlar ve okul odağında çocukların çevreleri ile kurdukları ilişkiler çocuk gözü ile anlatılmaya çalışılır.

Kitabın bu çalışmada incelenen birinci öyküsü, akli fikri oyunda olduğu için bir türlü okumayı sökmemiş bir küçük kızın hastalanıp, on gün boyunca evde yatması üzerine şaşırtıcı bir şekilde okumayı sökmesini öykülemektedir. Olay örgüsü ile Maupassant tarzı bir tipik bir olay anlatısı olan öyküde, olaylar ardışık olarak şu şekilde birbirine eklenir:

Serim

1) Küçük kızın ağzından o yaştaki bir okul çocuğunun günlük hayatının nasıl başkaları tarafından fark edilmeyen meşakkatlerle dolu olduğunun anlatılması. (Bu bölümde geniş zaman kipi ile çocukların yaşamının zorlukları sıralanır.)

Düğüm

2) Benzer bir günün “*O gün okulda kendimi çok garip hissettim.*”¹² cümlesi ile başlaması. (Bu aşamada kip +DI’li geçmiş zamana dönüşürken, olaylar da başlar.)

3) Kızın anne babası tarafından doktor çağırılıp difteri olduğunun anlaşılması

4) Hasta yatağında geçirilen sakın ve tembel günlerin keyfinin fark edilmesi.

5) Babanın bir akşam getirdiği hediyein oyuncak olmadığının anlaşılmasının doğurduğu hayal kırıklığı

6) Resimli kitap olduğu anlaşılan hediyelerin beklenenin aksine keyifle okunması

Çözüm

7) Öğretmenin küçük kızın okumasının bu kitaplar sayesinde düzeldiğini fark etmesi

⁹ NORTON, Dona; (1993) *Through the Eyes of a Child : An Introduction to Children's Literature*, Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.

¹⁰ HORNING, Kathleen T. (1997) *From Cover to Cover: Evaluating and Reviewing Children's Books*. New York: HarperCollins Publishers.

¹¹ KIEFER, Barbara (2010) *Charlotte Huck's Children's Literature*, New York: McGraw-Hill Higher Education.

¹² Aytül Akal, *Babam Duymasın*. s. 8

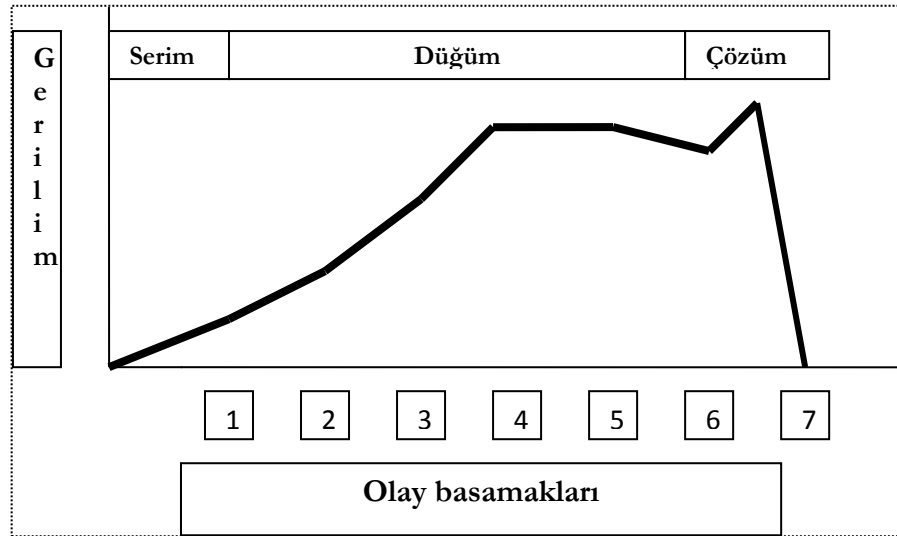
Kitabın asli karakteri olan birinci sınıf öğrencisi küçük kız, öyküde bakış açısı kullanılan yegâne kişidir. Bu tercih, hedef okura bizzat kendi içlerinden seçilmiş birinin çocuk gözleri ile dünyanın nasıl algılandığını gösterme çabası olarak değerlendirilebilir. Çocukların karakterle özdeşim kurmaları açısından bu bilinçli karakter seçimi, dil sorunları nedeniyle zaman zaman zaafa uğramaktadır. İlkokul birinci sınıf çocuklarının kelime kadrosunu hafife alan bir tavırla asli karakterin sabah kelimesinin anlamını bilememesi bu durumu örnekler.

“Okula gitmek için sabah adını verdikleri karanlıkta uyanmak onların saçma isteklerinden biri işte.”¹³ Öte yandan aynı karakterin yine 6-7 yaş çocuklarının çok üzerinde bir sentaksla konuşturulması bir başka dil-yaş uyumsuzluğu örneği olarak görülebilir.

“Bir an onları yatağın altına itip, hayatım boyunca oracıkta bırakmak geçti içimden.”¹⁴

Ancak yine de bu hususlar, öyküyü Norton’un 1. maddesi açısından sarsmazken, okurun gözünde öykü, inandırıcılığını korumaya devam eder. Bu durum, Kiefer’in iyi bir çocuk anlatısında aradığı “iyi ve çocukların hoşlanacağı bir hikâye anlatma” ilkesi noktasında başarılı bir örnek olmasını da engellemez. Öykü bu başarısını daha ilk satırlarda çocuk okura tanıdık ve empatik gelen çatışması ile sağlar. Yetişkinlerin çocukların içinde bulunduğu fiziksel ve duygusal dünyayı anlamaktan uzak tavrı ve aynı tavrın yoğun bir şekilde yaşadığı okul ortamı betimlemeleri çocuk okuru hemen kavrar.

Kiefer’in istediği bir aksiyonun getirdiği bir dinamizmden öyküde söz edilemezse de, orijinal olmayan bir düğümden gayet yaratıcı bir çözüm çıkarması ile 4-7. maddelerdeki olay örgüsü içindeki güçlü illiyet, çocukların düğümü kolaylıkla fark etmeleri şartını yerine getirmektedir.

Şekil 1. Olay örgüsü eğrisi

2.2. Öykünün Çatışma Yapısı

“Babam Duymasın” öyküde, yukarıda çocuk anlatıları için sayılan dört temel çatışma alanından biri olan kişi-toplum çatışması hâkimdir. Öykünün adı okuru bir yanılgıya düşürerek çatışmanın çocuk ile baba arasında yaşanan bir kişi-kişi çatışması olduğu kanaatine varmasına sebep olabilir. Ancak çatışmanın karşıt eksenini

¹³ Akal, age., s. 9

¹⁴ Akal, age., s. 14

sadece baba değil, tüm yetişkinler oluşturur. Ana karakterin dilinden çatışılan karşıt eksene yöneltilen tenkitler şu gerekçelerle haklılaştırılır. Başka bir deyişle çocuğa göre yetişkinlerin tenkit edilmesi gereken tarafları şunlardır:

1) Ebeveynler çocukları onların içinde bulundukları yaşı ve fiziksel ihtiyaçları dikkate almadan erkenden uyandırmakta, yetişkinlere bile zor gelen bir tempoya kendilerinin uymasını beklemeleridir.

“Okula gitmek için sabah adını verdikleri karanlıkta uyanmak onların saçma isteklerinden biri işte.”¹⁵

2) Okul ve öğretmenler çocuklara yeterince teneffüs ve oyun saati sağlamamaktadırlar.

“Ders arasında oyun oynamamız için ara veriyor gibi yapıp ardından ders zilini hemencecik çalıyorlar. O kadarcık süre içinde ancak oyun kuruluyor, oynamaya fırsat kalmıyor.”¹⁶

3) Yetişkinler, ağır, neşesiz ve ezberci bir eğitim dayatıp, öğrenmelerini bekliyorlar.

“On gün boyunca daracık bir sırada oturup öğretmenin tahtaya çizdiklerini deftere geçirmek yerine, yatağıma uzanıp güzel güzel oyun oynayacaktım.”¹⁷

4) Yetişkinler, öğretmenin okumaya geçemeyen öğrencilere kurdele takmaması örneğinde olduğu gibi çocukları kendi ölçütlerine göre kategorize ederken incitiyorlar.

“Pöh, olmasın! Kırımızı kurdeleyi kim ister. Ben bahçeye çıktığımda herkes beni büyük sınıf öğrencisi sanıyor, n’aber?”¹⁸

Öyküde bu gerekçelerle çatışılan yetişkinlerle bir uzlaşma sağlanabilir. Babanın hastalığında okuması için eve getirdiği çok iyi resimlenmiş kitaplar küçük kızın okumaya geçmesini ve başarıyla okuyabilmesini sağlamıştır. Bu nokta, vakanın düğümünü çözerken, sağlıklı bir uzlaşma zemini de yakalanmış olur. Aslında yetişkinler, çocuklar için kurallar getirirken iyiliklerini istemektedirler, ancak farkında olmadan ve onların yaşamlarını kısıtlamakta, baş edemedikleri bir çatışmacı bir iklime sokmaktadırlar.

SONUÇ

Akal’ın anılan öyküsü tek bir kronolojik vaka çizgisine ve merkezi kişiye sahiptir. Olaylara perspektifinden bakılan küçük kızın dili, dünyayı algılaması öykünün kurgusal atmosferini belirler. Yazar, “çocukların okuldan sıkılması” gibi orijinal olmayan bir konuyu orijinal, taze, inandırıcı ve ardışık gerçekleştirmelere sahip bir olay örgüsü çıkarmasını bilir. Olayların mantıklı sıralanışı, küçük kızın çocuk gözlerinde dünyaya bakıştaki inandırıcılıkla bütünleşir. Kolaylıkla belirlenemeyen düğümü eğitsel değer ile estetik değeri bütünleştirmiş kurgu dünyası ile öykü, çocuksu bir didaktizme veya otoriter bir dile düşmeden hikâyesini anlatmasını bilmiştir.

Kişi-toplum çatışma şemasına sahip olan öyküde ana karakter, yaşadığı çatışma neticesinde kişisel bir gelişme ve olgunlaşma yaşayacaktır. Bu geçiş süreci, güçlü neden-sonuç ilgileri sağlanarak hem hikayenin hem de aslı karakterin inandırıcı ve dinamik bir kişilik olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çekincelerinin üstesinden gelen küçük kızın ulaştığı başarı, çocuk okurlara da başarılı bir empati imkanı sunmaktadır.

Tesadüflere ve entrikalara yaslanmayan olay akışı, büyüklerin çocuk gözünden nasıl görüldüğünü doğru yakalayan empatik tavrı ile öykü, ana karakterinin problemin üstesinden gelme yolunu sahici ve keyifle okunabilir bir çocuk anlatısına dönüştürmesini bilmiştir.

KAYNAKÇA

Akal, Aytül; (2005) *Babam Duymasın*, İstanbul: Uçanbalık yay., 4. bs.

Aslan; Canan; (2006), “Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 39, S. 2, ss. 193-216

Dökmen, Üstün (2004) *İletişim Çatışmaları ve Empati*. (25. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık. KIEFER, Barbara Z.; Synthia A. TYSON; (2009) *Charlotte Huck's Children's Literature*, New York: McGraw-Hill College.

Norton, Dona; (1993) *Through the Eyes of a Child : An Introduction to Children's Literature*, Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.

Horning, Kathleen T. (1997) *From Cover to Cover: Evaluating and Reviewing Children's Books*. New York: HarperCollins Publishers.

Polti, Georges; (1977) *Thirty-Six Dramatic Situations*, Writer Publication,

Schmidt, Victoria L.; (2011) *In Story Structure Architect*, F&W Media: Inc

¹⁵ Akal, age., s. 9

¹⁶ Akal, age., s. 8

¹⁷ Akal, age., s. 10

¹⁸ Akal, age., s. 8

Dai, James. "Story Charts Theory". (29.11.2011) http://www.tnellen.com/cybereng/lit_terms/conflict.html